

Norsk oljeterminologi i dag, i morgon – men mest i går?

Seminar Fagråd 4, Språkrådet

Stavanger 29.11.12

Johan Myking

Status?

Norskkrav stenger ingeniører ute

– Oljebransjen skrik etter ingeniører. Kunne næringa skrike på engelsk, ville ingeniørmangelen straks vere ein saga blott ... Det finst inga ingeniørkrise, berre ei språkleg krise, seier administrerande direktør Ronny Meyer i ingeniørkonsulentselskapet Techkonsult i Bergen (BT 19.08.12)

Status?

- Leif Sande, leiar i fagforeininga Industri Energi (IE) blir morsk av ideen om engelsk som arbeidsspråk. [...] Vi skal ikkje behøve å fornedre oss slik. Når du arbeider i Noreg, er det rimeleg at du skal kunne klare deg med norsk, seier han. Forsvinn norskkravet, blir oljeverksemda farlegare, meiner Sande. (BT 19.08.12)

Status?

<http://www.sprakradet.no/nb-NO/Toppmeny/Aktuelt/Sprakdagen/Sprakdagen-2010/>

Oljearbeidere kan verken engelsk eller norsk

- Fagforeninger ser at omfanget av utenlandske arbeidstakere på norsk sokkel øker. De frykter at språkproblemene er en tikkende bombe (TU 16.5.11)

Omgrepet 'oljeterminologi'

- "I Norge brukes "oljespråk" som en samlebetegnelse for det språket arbeiderne på olje- og gassinstallasjonene bruker" (Sæbøe 1996)
- Også i landbasert oljeindustri, administrative sektorer, leverandørindustri
- Mest typisk: faste og flytande plattformer "utaskjers"

Termen *fornorsking*

- Minst fire tydingar/referansar:
  1. Eldst: overgangen frå dansk skriftspråk til norsk
  2. Mest belasta: assmilasjonspolitikken mot samisk
  3. Nyast: påverknad frå norsk verbalspråk på døvespråket
  4. I oljesamanheng: ein språkleg og ein industriell prosess!

To historier skal forteljust

1. Faren for påverknad på norsk allmennspråk, bruhovud for språkfortæring/kolonisering; innfløyning av lånord i norsk.
2. Å setja norske arbeidstakarar og industri i stand til å driva oljenæringa med norsk som arbeidsspråk og fagspråk

Felles grunnlag: det oljespesifikke vokabularet, omgrepsapparatet → systematisk terminologiutvikling

Tidleg domeneerobring – tidslinje

1962 Oljeleitinga startar

1969 Første oljefunn

1972 Statoil grunnlagt

1985 Gullfaks A i drift; norsk arbeidsspråk

Opphavet – Oljeordliste, 1982

Forlagsredaktør, rettighetsforvaltar for Oljeordliste, 2004:

- I oljeindustrien snakker en norsk, men bruker engelske betegnelser, blant annet fordi det kan representere en sikkerhetsrisiko når det er både nordmenn og engelskmenn på samme skift. [...] Rådet for teknisk terminologi og Norsk språkråd gav i 1982 ut et lite 64 sideres hefte, *Oljeordliste*. Det står mye bra der. Men jeg har enda til gode å møte noen på land eller ute på feltet som har vært borti den listen.

Norsk språkråd og Rådet for teknisk terminologi har stått for utarbeidelsen av denne oljeordlisten.

Ordlisten tar først og fremst sikte på dem som arbeider i olje- og annen industri som har tilknytning til oljen. Men den vil også gjerne hjelpe til å bryte ned noen av de forståelsesvansker som folk flest har når de møter oljeord eller -termer.

Mange av de spesielle ordene som brukes i oljeindustrien er ikke norske, og de strider mot norske regler for uttale, skrivemåte og bøyning. En hovedhensikt med ordlisten er derfor å bidra til en fornorskning av oljeterminologien.

En annen nyttig ordliste er RTT 43.

Ordbok for petroleumsvirksomhet (Petroleum produkter, økonomi, jus, foredling, ilandføring).

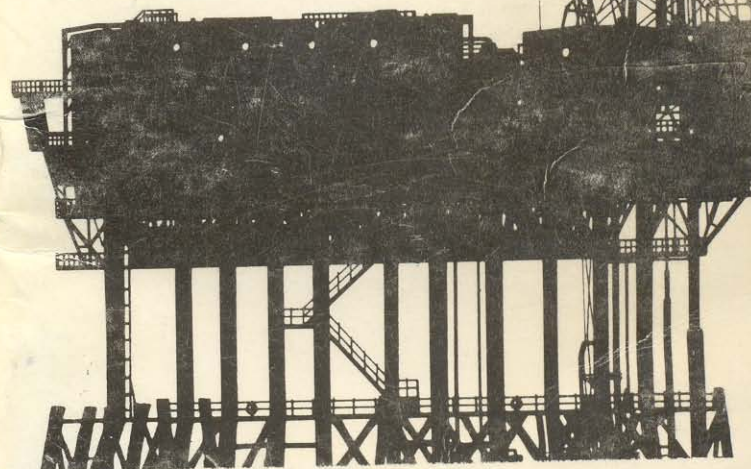
Universitetsforlaget

ISBN 82-00-06179-5

RÅDET FOR TEKNISK TERMINOLOGI
NORSK SPRÅKRÅD

UNIVERSITETSFORLAGET

”Dårleg” ordtilfang?

- Er "oljenorsk" språkleg ingeniørkunst eller medvitslaus etteraping frå lærermeistrar til havs og til lands? Trass i ei rekkje oppfinnsame uttrykk må vel konklusjonen bli at det aller meste av "anglosismane" synest å vera resultat av ei ukritisk haldning overfor det utanlandske ordtilfanget" (Standal 1981:462)

Domenetap hindra!

- I nokre hektiske år med høge oljeprisar vart det lagt eit solid grunnlag for ein norsk petroleumsterminologi, som næringa sjølv har kunna forma vidare ut til eit vel utbygt kommunikasjonsmiddel, både for petroleumsfag og for praktisk arbeidsliv. [...] Det har nok vore ei viktig årsak til at framan[d]språk ikkje har vunne meir innpass enn tilfellet er så langt. (Pedersen 1994: 169)

14 dager i Nordsjøen

Leif Henriksen (pers.komm. e-post 08.05.08):

- Jeg har i romanen prøvd etter beste evne å få til et "en til en" forhold både til arbeid, og da også inkludert språk, fra plattformene. Spåket i Nordsjøen er hvordan jeg oppfattet det, hvordan jeg overhørte arbeiderne i kaffebaren og i felten omtale plattformene, innretningene, verktøyet, arbeidssituasjonene, og de sosiale forhold på plattform og på land.

14 dager ... 288 termar ... bokstaven a

*a trippel f	*ventilflare (fra	avløpskum
*avløftning	råoljelager)	avsperringsstillas
*ballastpumpe	'hals' (105)	avvik
*ballastvann	'mann over bord'-	
sjøvannspumpe	båt	
*brannskum	'rapport om	
*halon	uønskete hendelser'	
*oily water	(118, = RUH)	
*oppsug	anleggsflate	
*reclaimed oil	arbeidsluft	
*servicevann	arbeidsluftrør	
*sumptank	arbeidstillatelse	

Terminol-prosjektet

- 1984–85, Universitetet i Bergen, Norsk termbank
- Mål: terminologiutvikling og tilpassing til norsk opplæringsmaterieil for Gullfaks A, på oppdrag av Statoil Bergen
- Ca 40 ulike handbøker for ulike system på plattform
- Samarbeid med fagfolk
- Resultat: "Gullfila" med 10000 ulike termopstar

Politisk grunnlag

- Lobbyaktivitet, forprosjekt ved Høgskolen i Rogaland; seminar Utstein Kloster m.m.
- Aktører: Kolbjørn Heggstad, Per-Bjørn Pedersen; Inger Husebø Schøyen, Jakob Bleie
- Premiss: SDØE, Arve Johnsen og Ap-systemet; Statoils samfunnsoppdrag

Den unge generasjonen reagerte

Det var mye arroganse av de amerikanske selskapene. "Vi kan dette, og vi har drevet med dette i alle år, og dette er noe som dere nordmenn ikke trenger å bry dere om." Og vi som den gangen var unge og satt og hørte på det, begynte å irritere oss enormt, fordi de oppførte seg på mange måter som om de kom til liksom et U-land hvor det ikke var utdannet folk. Og sånn sett bestemte vi oss tidlig for at dette skulle vi klare sjøl. Dette skal vi klare sjøl. Og språk blir jo på mange måter en viktig del av dette helhetsbildet da. (Jakob Bleie i intervju med Norsk termbank, 1996) (Norsk i hundre!: 146)

NOT-basen

- Vidareutvikling av "Gullfila" vha. abonnementsordning mot bransjen
  - Ca 10000 termpostar for 38 ulike bruksområde (domene), norsk–engelsk
  - Normert og konsekvenssjekka terminologi!
- Windows-versjon 1994, stor spreiring
- Demo for Internett 2000, men stans i arbeidet pga. økonomi

Argument for fornorskinga

- **Tryggleikssyn** i ein fleirspråkleg arbeidskultur der sjefane snakka engelsk, nordmenn svake i engelsk, stort innslag av andre nasjonalitetar
- **Marknadspolitik**: Omsynet til norsk leverandørindustri; Statoil som modell i konkurransen om konsesjonar → "inntrykksstyring" (Sæbøe, etter Goffmann)
- **Norsk kultur**: greitt å ha som goodwill-arg.

Prinsipp for termdanning

- Mål og krav: "Forbilledlig norsk" (Statoil 1984)
- Tolka som:
  - Gjennomsiktig og forståeleg orddanning
  - Unngå minimumstilpassing (derrick > *derrick)
  - Morfologisk-semantisk motivasjon (derrick > boretårn)

Blandingspråket – munnleg register

- Han inspiserte **spoolpiecen**
- Røret var plassert i **musehullet**
- **Blowdown**ventilen ble skiftet ut (alle tre etter Sæbøe 1997)

- ”dopa de ikke jointene når de conecta drillpipen, nytta det ikke hvor mye de teita til med tengene”
(Johnsgaard, *Svart regn*)
- ”En kelly er en kelly, men hva pokker er et drivrør?”
(Anekdotisk og autentisk eksempel, Norsk termbank)

Gullfaks-språket – eit skriftleg register

tripp/er	*KJØRING (av borestreng)
joint/er	SKJØT
drillpip/en	BORERØR
roustabout/er	DEKKSARBEIDER
riser/en	STIGERØR
derrick/en	BORETÅRN
monkeybo(a)rd/et	TÅRNPLATTFORM
floor/en	BOREDEKK
doghous/en	BAKROM TIL BORERHYTTE
drawwork/en	HEISESPILL

Typiske dubletter

kelly

drivrør

kelly

rathole

drivrørshylse

rottehull

mousehole

rørkopplingshylse

musehull

musehull – rørkoplingshylse

mousehole

”hull i boredekket der et borerør plasseres før det koples til borestrengen”

- JM rottehull og musehull, er det òg teknologi som er forelda? ... altså rathole og mousehole ... sånne gamle ... <klassikarar>
- I < æ >... vi sier ... nei, de er ikke forelda, de, altså, de eksisterer, de orda der, altså. Det er klart rotteholle er jo i ferd med å ... å ... bli et tilbakelagt stadium altså, for det var jo der som kellyen stod i i si tid, men museholle ... det er jo nesten innarbeida som norsk, det altså, ... museholl, det er så logisk, det, altså, et enkelt og greit ord, altså
- JM Så der snakkar ein om musehull, altså
- I Ja. ja, heilt klart
- JM ... snakkar ikkje om rørkoplingshylse?
- I Ka??
- JM Snakkar ikkje om rørkoplingshylse?
- I rørkoplings- ... du ... æh ...
- JM -hylse
- I Nei ... nei hør ... dokker hører jo det sjøl, museholl og rørkoplingshylse ... hæk? [...] altså, jo lettere og greiere liksom ... og jo mere logisk orda er på norsk, jo lettere har de for å bli brukt, heilt klart
- JM Så det betyr ikkje noko for deg at ordet er mest mogleg uttrykksfullt og beskrivande, har mest mogleg informasjon ...
- I Næh. Nei, for jeg veit hva det betyr allikavel, jeg trenger ikke noen forklaring

Figur 24.

Utdrag av intervju med boreingeinør, 1995.

Korleis har det gått?

Media : avisreportasjar, særleg knytt til tre katastrofar:

- 1977 Bravo-utblåsinga
- 1988 Piper Alpha
- 2010 Deepwater Horizon

→ Totalinntrykk: engelsken er usynleg, men 1–2 unntak

Media

- - Lofoten tåler en Bravo-utblåsing
  - Et ukontrollert oljeutslipp like stort som Norgeshistoriens største - midt i matfatet utenfor Lofoten og Vesterålen - er ikke skadelig for miljøet på lang sikt. (Aftenbladet 29.1.10)

Læreplan VGO Brønnfaget 1999 (Udir)

Lærlingene skal kunne utføre aktuelle tester på utstyr som brukes ved kabeloperasjoner

Lærlingene skal

- 1a kjenne til funksjonstesting av vinsj, kraftforsyningsenheten (power pack), pumper og kontrollenheter og kunne fylle ut aktuelle sjekklister
- 1b kunne foreta elektriske og mekaniske tester på kabler
- 1c kunne lekkasjeteste utblåsingssikring (BOP), sluserør, stigerør, kutteventiler, manifoiler og tetningssystemer for kabler
- 1d kunne velge rett trykkklasse på utstyret
- 1e kunne delta ved testing av nedihullsutstyr
- 1f kjenne til hvilke krav som stilles for sertifisering av trykkkontrollutstyr

Ein gjenstridig engelsk

- *offshore* – termen som aldri let seg fornorska
- “*havindustri*” – den mislukka ekvivalenten for offshore som aldri kom i bruk, og derfor aldri kom inn i Norsk Ordbok

Ein opplagd vinnar

- "Ukontrollert utblåsing" < blowout, 1977
- Fanst i Norsk Riksmålsordbok 1938 med anna tyding
- Rett term i rett tid, viktig symboleffekt i media

Magre leveransar til allmennspråket

Sjømannsspråket:

- *klara brasane, ta rev i segla, gjera kuvending, ha styringsfart, vera gallionsfigur, tungrodd, spleisa, gå ned med flagget til topps, gå ned med sitt skip, på mi vakt, olje på opprørt hav, gå baut, kjølhala, slå lens, skott, dørk, ruff, bysse, leider, å stima av garde, ...*

Oljesspråket:

- *utblåsing?*

Oljeterminologien: suksess eller fiasko?

- Den 'ideale fordring' vs. kriteriet om 'partiell suksess'
- Pragmatiske blandings situasjonar
- Framleis språkblanda arbeidstokk
- Media: suksesshistorie, olja fargar ikkje allmennspråket
- Kven vil betala?

Systematisk terminologiarbeid etter 2000?

- Signalet: Engelsk arbeidsspråk Statoil frå 1998
- Statoil delprivatisert 2001 – ny type ”inntrykksstyring”?
- Kvar vil Statoil → Barents, Canada, Kina?
- NOT-basen – til gjenoppliving? Språkrådet og CLARINO?? Kva slags fagkommunikative behov finst?